

MAKÜ
MEHMET AKİF ERSOY DERGİSİ (MAED)

Journal of Mehmet Akif Ersoy

E-ISSN

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/maed>
madergi@mehmetakif.edu.tr

Cilt 1, Sayı 1, Aralık 2023 / Volume 1, Issue 1, December 2023

İTALYA'NIN YUNANİSTAN'I İŞGAL GİRİŞİMİ VE TÜRK BASININDAKİ YANSIMALARI

Italy's Attempt to Invade Greece and Its Reflections in The Turkish Press

Makale Türü/Article Types : Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Received Date : 22.10.2023
Kabul Tarihi/Accepted Date : 18.11.2023
Sayfa/Pages : 31-40
DOI Numarası / DOI Number : 10.5281/zenodo.10435477

M. Selçuk ÖZKAN

(Prof. Dr.), Ondokuz Mayıs Üniversitesi,, e-mail: msozkan@omu.edu.tr

 0000-0003-0479-8008

Atıf/Citation

Özkan, M. S. (2023). İtalya'nın Yunanistan'ı İşgal Girişimi ve Türk Basınındaki Yansımaları. *MAKÜ-Mehmet Akif Ersoy Dergisi (MAED)*. (1/1), 31-40.

İTALYA'NIN YUNANİSTAN'I İŞGAL GİRİŞİMİ VE TÜRK BASININDAKİ YANSIMALARI*

Italy's Attempt to Invade Greece and Its Reflections in The Turkish Press

M. Selçuk ÖZKAN

Öz: Bu çalışma, İtalya'nın 1940 yılındaki Yunanistan'ı işgal girişimini ve girişimin Türk basınındaki yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıç dönemlerinde gerçekleşen bu olay, Balkanların stratejik konumu ve bölgesel etkileri nedeniyle büyük öneme sahiptir. Makalede, tarihi bağlam içinde İtalya'nın işgal girişimi ele alınarak, Türk basınının, İtalyan işgaline karşı nasıl yaklaştığı değerlendirilecektir. Bu makale, olayın uluslararası ilişkiler ve bölgesel güvenlik dinamikleri üzerindeki etkilerini de değerlendirerek, İtalya'nın Yunanistan'ı işgal girişiminin Türk basını ve Türkiye Cumhuriyeti üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: *İtalya, Yunanistan, Türkiye Cumhuriyeti, Türk Basını, II. Dünya Savaşı*

Abstract: This study aims to examine Italy's attempt to invade Greece in 1940 and its reflections in the Turkish press. This event, which took place at the beginning of the Second World War, is of great importance due to the strategic location of the Balkans and its regional effects. In the article, Italy's invasion attempt will be discussed in the historical context and how the Turkish press approached the Italian occupation will be evaluated. This article the effects of the incident on international relations and regional security dynamics, the analysis aims to contribute to understanding the effects of Italy's attempt to invade Greece on the Turkish press and the Republic of Turkey.

Keywords: *Italy, Greece, Republic of Turkey, Turkish Press, World War II.*

Giriş

Birinci Dünya Savaşı sonrasında ilginin kesilmediği bölgelerden biri de Balkanlar olmuştur. Büyük Güçler, jeopolitik çıkarları doğrultusunda bölgeyi bir paylaşım alanı olarak belirlemişler, kendi nüfuz sahalarını güçlendirmek amacıyla da Balkanlar'da yeni stratejik ittifaklar kurma çabalarına girişmişlerdir. Özellikle Almanya ve Sovyetler Birliği gibi önemli aktörler, bölge üzerindeki etkileme çabalarını artırmış ve stratejik hedeflerine ulaşmak için bölgesel unsurları manipüle etme gayretinde bulunmuşlardır.

İtalya ise, başlangıçta kendi etki alanı içinde bir blok oluşturarak diğer büyük güçlere karşı stratejik bir güç unsuru oluşturma hedefini benimsemişti (Koç, 2016, s. 52). İtalya Başbakan Mussolini¹ liderliğindeki İtalyan hükümeti, revizyonist bir siyaset izleyerek, Akdeniz bölgesinde bir '*Roma İmparatorluğu*' oluşturma arzusu içindeydi (Armaoğlu, 1991, s. 172). Bu hedef doğrultusunda, özellikle İtalyan halkının Paris Barış Konferansı sonrasında yaşadığı hayal kırıklığından da destek alan Başbakan Mussolini, öncelikle ülke içindeki muhalefeti bastırmak ve demokratik kurumları ortadan kaldırmak amacıyla adımlar atmıştır (Snyder, 1958, s. 8-9).

Mussolini liderliğinde, zaman içerisinde milli bir ideale dönüşen sömürgecilik amaçları, nihayetinde İtalya'nın 1935 yılında Habeşistan'ı ele geçirmesiyle somut bir hal aldı (Barlas, 2001, s. 218). Ardından da İtalya, Balkanlar'a yönelik genişleme planları çerçevesinde, 1920'li yıllardan itibaren nüfuz alanı olarak benimsemiş olduğu Arnavutluk'u işgal etti (Vickers, 1991, s. 293).

* Bu makale yazarın "*İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Arnavutluk ve Türkiye-Arnavutluk İlişkileri*" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

¹ İtalya'da 1919 yılında "*Savaş Demetleri (Fascio di Combattimento)*" adıyla başlayan faşist hareketin lideri Benito Mussolini, 1883 yılında Forlì kasabasında doğmuştur. 29 Ekim 1922'de 39 yaşındayken, ülkenin gelmiş geçmiş en genç başbakanı olmuş, bu tarihten itibaren İtalya'da başlayan faşist diktatörlük onun yönetiminde 1943 yılına kadar aralıksız devam etmiştir. Bkz. (Çelikle ve Kakişım, 2013, s. 86-89). Benito adı Meksikalı devrimci Benito Juárez'den esinlenen ve siyasal yaşamına bir anarşist olarak başlayan babası Alessandro tarafından konulmuştur. Bkz. (Ataöv, 2008, s. 52).

Akdeniz'i İtalyan nüfuz alanına dönüştürme çabasındaki İtalya, Doğu Akdeniz'de tam hakimiyet kurma hedefi doğrultusunda, son olarak Arnavutluk'un işgalini takip eden 28 Ekim 1940'ta Yunanistan'a yönelik bir askeri harekate girişti (Mert, 2007, s. 75-76).

Bu çalışmada, özellikle İtalya'nın Yunanistan'ı işgal girişimi ve bu olayın Türk basınındaki yansımaları üzerine odaklanılarak, bölgedeki siyasi dinamiklerin ve Büyük Güçlerin bu olaya yaklaşımı incelenecektir.

İtalya'nın Arnavutluk Üzerinden Yunanistan'ı İşgal Girişimi

İtalya Dışişleri Bakanı Kont Galeazzo Ciano², Mussolini'ye yönelik olarak Arnavutluk'un İtalya'ya katılması için giriştiği ısrarın benzerini, Nisan 1940 itibariyle Yunanistan için de tasarlamıştır. İtalya'nın Arnavutluk genel temsilcisi Jacomoni'den³ -ülke sınırlarının genişletilmesini isteyen Arnavutların savaşa hazır olduklarına dair- alınan istihbaratı değerlendiren Ciano, böylece ordularının karşılaşacakları herhangi bir direnişle karşılaşmadan Yunanistan'ı işgal edebileceği konusunda kuşku taşımamaktaydı (Deko, 2020, s. 49). İtalya'nın işgal için yaptığı askeri sevkiyatta 2.500 Arnavut faşist milisinin de Yunan sınırına yerleşmesi, Ciano'yu bu düşünceye iten nedenlerden biriydi (DİAD, 541_44138-209265-3.). Aslında, İtalyanlar Arnavutluk'u işgalden hemen sonra Yunanistan ve Yugoslavya sınırlarına erişmek amacıyla yol ağları inşa etmişlerdi (Vickers, 2001, s. 143). Mussolini'den habersiz olarak bilgi toplamaya ve planlar yapmaya başlayan Ciano, sonuç olarak Yunan polisinin Çamerya'lı bir Arnavut vatandaşını öldürme olayını kullanarak, Duçe'yi⁴ Yunanistan'a karşı eyleme geçme konusunda ikna etti (Progonati, 2012, s. 129). İtalya böylece kendi kontrolündeki Arnavutların Yunan baskısından kurtarılabilmesi için de bir mazeret bulmuştu.

Anılarında “Yunanistan'a düzenlenecek askeri harekâtın faydalı ve kolay olacağına” inandığını belirten Dışişleri Bakanı Ciano, bununla birlikte, İtalyan Genelkurmayı'nın üç başkanının operasyona karşı çıkmasıyla kaygılanmıştı. Özellikle Genelkurmay Başkanı Badoglio'nun “yeterli hazırlık yapılmadan Güney Arnavutluk'ta Pindus dağlarından bir saldırının çılgınlık olacağı” yönündeki düşünceleri bu kaygılarını artırsa da Mussolini'nin operasyon kararını destekledi.⁵

Tarih 28 Ekim 1940'ı gösterdiğinde, İtalya tarafından Yunanistan'a yöneltilen bir ultiimatomla (Kasalak ve Baş, 2015, s. 127), İtalyan ordusunun ülkeye serbest girişi talep edildi, aynı zamanda Korfu ve Girit adaları ile Epir ve Pire limanlarının teslimi istendi (Biber, 2016, s. 287). Yunan hükümeti, bu

² 1903'te Livorno'da dünyaya gelen Ciano, Roma Üniversitesi'nde hukuk eğitimi almıştır. Bir gazetede kısa bir süre drama ve sanat eleştirmenliği yapmış, 1925 yılında da Dışişleri Bakanlığı hizmetine girmiştir. 24 Nisan 1930'da Mussolini'nin kızı Edda'yla evlenen Kont, Şangay Başkonsolosu olarak vazife yaptığı kısa bir sürenin ardından 1935 Haziranı'nda basın ve propaganda bakanı olmuştur. Almanya ile İtalya arasında ilişkileri geliştirmek ve Roma-Berlin mihverini kurmak amacıyla 9 Haziran 1936'da daha 33 yaşındayken Dışişleri Bakanlığı'na getirilmiştir. 5 Şubat 1943'te görevden alınarak Roma'nın Vatikan Büyükelçiliği'ne atanmıştır. Aynı yıl içinde Müttefik devletlerin Sicilya Adası'na çıkarma yapmaları üzerine, Yüksek Faşist Konsey'de Mussolini'nin görevden alınması lehinde oy kullanmıştır. Duce'nin tutuklanmasından sonra Almanya'ya kaçan ve burada göz hapsine alınan Ciano vatana ihanetten yargılanmıştır. Kuzey İtalya'daki Alman kukla devleti İtalyan Sosyal Cumhuriyeti'ne bağlı Verona'da 11 Ocak 1944 tarihinde kurşuna dizilmiştir. Ciano Arnavutluk'un ilhak sürecinde mühim bir rol oynamış ve bu nedenle Saranda Limanı'na karısı Edda'nın adı verilmiştir. Bkz. (Ciano, 2017, s. 1; Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 1986, s. 2364).

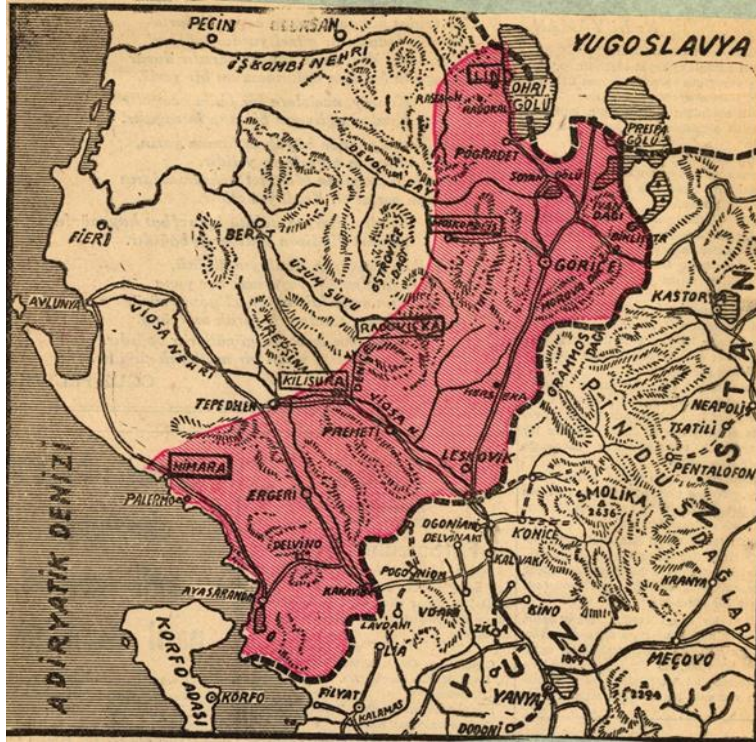
³ Arnavutluk'taki İtalyan kuvvetlerinin komutanı olarak atanan eski diplomat Jacomoni, Arnavutluk direniş hareketini önlemede yetersiz kaldığı gerekçesiyle 18 Mart 1943'te bu görevinden alınacak, yerine General Alberto Pariani getirilecektir. Bkz. (Pearson, 2005, s. 241).

⁴ İtalya'da iktidara geldikten sonra Mussolini'ye “Duçe” (lider) unvanı verilmiştir. Bkz. (İkinci Dünya Savaşı Ansiklopedisi, 1979-1980, s. 103).

⁵ Misha Glenni “Balkanlar 1804-1999” başlıklı çalışmasında İtalya Dışişleri Bakanı'nın verdiği bu desteği şu şekilde aktarmaktadır: “Ciano askeri itirazları dinlemiyormuş gibi davranıyordu. Ama hiç kuşkusuz Genelkurmay başkanının sözlerinin anlamını çok iyi biliyordu. Ama bunu anladığını belli etmek bunları kayınpederi Duçe'ye iletmek demektir. Oysa Ciano Mussolini'nin siyasi bilgeliğini asla sorgulamazdı”. Bkz. (Glenny, 2001, s. 376-377). Konu ile ilgili olarak Türkiye Cumhuriyeti Peşte elçiliği de kendilerine ulaşan bir haberi Türk yetkili makamlarına şu şekilde raporlamaktadır: “...öğrenildiğine göre Badoglio'nun reyine muhalif olarak Yunanistan'a harp açtırmak mesuliyeti şahsen Kont Ciano'nun imiş. Sardettiği delil de İtalya derhal Selanik'e yürümezse Romanya'da müctemi Alman kuvvetlerinin Bulgarlarla beraber Selanik'i daha evvel alacakları mülahazası imiş”. Bkz. (DİAD, 541_44232-210790-67.).

şartları kabul etmeyi reddettiğinde, İtalyanlar, Arnavutluk'ta topladıkları 100.000 askerle Yunan sınırını geçerek ülkeye girmeye başladılar (Çetin, 2014, s. 760).

Yunan ordusunun savaşa hazırlıksız olması sebebiyle, İtalyan kuvvetleri başlangıçta sıradağların ilk geçitlerine kadar ilerleyebildi. Ancak, hava koşullarını göz ardı eden İtalyanlar büyük bir hayal kırıklığına uğradılar. Çünkü 28 Ekim sabahı, fırtınalı hava şartları nedeniyle İtalyan Hava Kuvvetleri uçaklarını kullanamadı. Toprak çamur tabakasına dönüşmesi ve görüş mesafesinin azalması, İtalyan ordusunun stratejik planlarını ciddi şekilde sekteye uğrattı. İlk günden itibaren gerçekleştirilecek operasyonla Yunanistan'ı ikiye bölmeyi hedefleyen planlar bozulmuştu. İkinci günde ise denizdeki fırtına sebebiyle donanmanın Korfu Adası'na çıkma planı iptal edildi. Bu durum, işgalin büyük bir hezimete döneceğinin belirtileri kendini göstermeye başlamıştı (Glenny, 2001, s. 378).

Harita 1: İtalya-Yunanistan Harbi Harekât Sahası (DİAD, 541_44232-210790-81.).

İlk beş günün ardından, General Papagos'un liderliğindeki Yunan ordusu, İtalyan güçlerini sınırlarından uzaklaştırmayı başardı. İtalyan ordusu, zorlu hava koşulları ve beklenen ikmal yardımlarının gelmemesi gibi faktörler nedeniyle sıkıntılarla karşılaştı. Bu dönemde, köylüler silahlı birlikler oluşturarak ordunun yanında yer aldı ve İtalyan kuvvetlerini takip etmeye başladılar (Glenny, 2001, s. 379).

Savaşın ilk on günündeki değerlendirmeler, İtalyanlar açısından oldukça ağır bir bilançoya işaret etmekteydi. Bu kötü bilanço *Reuters Haber Ajansı*'nın 4 Kasım 1940 tarihli bir haberinden ve Yunan başkumandanlığının 12 Kasım 1940 tarihli tebliğinden de anlaşılmaktaydı. *Reuters*'in verdiği bilgiye göre; "Yunanlılar birçok Arnavut köyünü işgal etmiş, tüm karşı saldırılarına rağmen İtalyanlar Yunan ordusunu püskürtmeyi başaramamıştı. Görice ve Ergiri havalimanları ile bu şehirlerdeki önemli petrol yatakları bombalanmış ve 4 İtalyan uçağı düşürülmüştü." (AQSH, F. 161 (Mëkëmbësia e Përgjithshme), V. 1940, D. 353.). Yunan başkumandanlığının tebliğinde ise İtalyan askeri esirlerinin sayısının gittikçe arttığı ve ciddi miktarda havan topu ve makineli tüfek gibi savaş malzemesinin ele geçirildiği belirtilmekteydi ("Yunan tebliği", 1940, 14 Kasım, *Cumhuriyet*, 1).

15 Kasım'da başlatılan karşı taarruz neticesinde, Yunan kuvvetleri, İtalyanları Arnavutluk'a geri püskürtmeyi başardı ve ardından da sıcak takibe devam ederek Arnavutluk topraklarında ilerlemeye

başladı. İtalyan ordusu bütün cephe boyunca önemli araç ve gereçlerini terk ederek bozgun şeklinde geri çekilmekteydi (Mengeş, 2018, s. 355). Yunan ordusu, geri çekilmek zorunda kalan İtalyan kuvvetlerini takip ederek, stratejik öneme sahip Korça şehrini ele geçirdi (“Görice zaferi”, 1940, 23 Kasım, *Cumhuriyet*, 3). Böylece, işgal başladıktan sonra yaklaşık bir ay içinde son İtalyan askeri de Yunanistan’dan çıkarılmış oldu (Jelavich, 2009, s.241).

İtalyanların, kendilerine üs olarak belirledikleri Korça'dan geri çekilmek zorunda kalmaları, Mussolini ve ordu komutanları arasında önemli tartışmalara neden oldu. Mussolini, komutanlarını değiştireceğini açıklarken, komutanlar da Mussolini'nin cepheye bu kadar müdahalesinden duydukları rahatsızlıkları farklı platformlarda dile getirmekteydiler (Ciano, 2017, s. 363).

Bu süreçte, İtalyan ordusunda bulunan Arnavutların önemli bir kısmı, İtalyan ordusunu terk etti İtalya'nın yenilgisinden memnun olan ve İtalyan kuvvetlerine zarar vermek isteyen Arnavut unsurlar, çeşitli operasyonlar gerçekleştirerek mühimmat ele geçirme ve telefon iletişimlerini kesme gibi faaliyetlerde bulunmaktaydılar. Bu yardımların büyük bir kısmı, özellikle güneyde yaşayan Yunan azınlıktan gelmiştir. Buna karşın, çoğu Arnavut vatandaşı, Yunanistan'ın Güney Arnavutluk üzerindeki hedeflerinden vazgeçmeyeceğini bildikleri için Yunan ilerleyişinden endişe duymaktaydı (Deko, 2020, s. 50-51).⁶ Kaldı ki Arnavutluk Başvekili Şevket Verlaçi, 27 Kasım 1940 tarihinde Tiran Radyosu'na verdiği bir demeçte; “Yunanlıların Hellen politikalarını sürdürdüğünü ve Yunanistan'ın her vakit Arnavut hürriyetinin düşmanı olduğunu” ifade ederek İtalyan harekâtına destek vermekteydi (DİAD, 541_44232-210790-60.).

Büyük bir mağlubiyet yaşayan İtalyanlar, başarı elde etmek için Yunan birliklerini Arnavutluk içine çekme stratejisi planlamışlardı (DİAD, 541_44232-210790-66.). Yunanlılar ise nihai zaferi elde etmek adına kıyı şeridindeki liman şehirlerini ele geçirmeleri gerektiğini bilmekteydiler. Bu amaçla, Adriyatik'in kapısı olan Otranto Boğazı'nın kontrolünü ele geçirmek önemliydi.⁷ Bu strateji doğrultusunda, Aralık 1940 sonunda Yunanlılar, Himara'ya saldırarak burayı ele geçirdi. Adriyatik sahilindeki Himara liman kasabasının kontrolü, Yunanlılar için büyük bir stratejik öneme sahipti. Ardından hedef Avlonya'ydı ve bu şehrin ele geçirilmesiyle savaşın Yunan zaferiyle sonuçlanması planlanmaktaydı (Nadi, Y., 1940, 25 Aralık, “Yunanistanda Şenlik”, *Cumhuriyet*, 1,5).

Yunanistan'ın İtalyanları Arnavutluk'tan çıkarmak amacıyla gerçekleştirdiği son saldırılara, Arnavut çeteleri de önemli bir katkı sağladı. Dağlardaki kestirme yolları Yunan kuvvetlerine göstermekle kalmayıp, aynı zamanda Tiran'a girmeyi de başaran çete grupları, Valilik Sarayı'na ulaşarak yayınladıkları beyannamelerle İtalyanları Arnavutluk'u terk etmeye zorladılar (“Arnavud çeteler faaliyetine geçti”, 1940, 27 Aralık, *Cumhuriyet*, 1). Büyük zayıflar veren İtalyan ordusunda kaçaklar artmış, umudunu kaybeden askerler Yunan kuvvetlerine teslim olmaya başlamıştı. Mussolini kaçakların yakalanıp kurşuna dizilmesi ve teslim olan askerlerin ailelerinin sürgüne gönderilmesi emrini verdi (“Akim kalan büyük taarruz”, 1941, 17 Mart, *Cumhuriyet*, 1, 5).

Mart ayında, mevzileri ve uçaklarının önemli bir bölümü imha edilen İtalyan kuvvetleri, özellikle Avlonya'da ciddi kayıplar yaşadı. Yunan Hava Kuvvetleri, yayımladığı bir tebliğle bu saldırılarda İtalyanların önemli sayıda uçak kaybına uğradığını bildirmekteydi. İtalyanlar, 150 bin kişilik bir kuvvetle gerçekleştirdikleri taarruzda ordularının yaklaşık %40'ını kaybetmişlerdi (1941, 18 Mart, *Cumhuriyet*, 1).

⁶ Arnavutların Yunan kuvvetlerine destek olmasına kızan İtalyanlar, kendilerine ihanet edildiğini iddia etmekteydiler. Bkz. (“Hem nalına Ham Mihına-Kahraman ihanet!”, 1940, 17 Kasım, *Cumhuriyet*, 2).

⁷ İngilterenin Akdeniz donanması başkumandanının hazırladığı raporda da “Otranto kanalının müdafaa vasıtalarının ve tertiblerinin iyice keşfedilmesinin” önemi vurgulanıyordu. Bkz. (Daver, A., 1940, 22 Aralık, “İtalyan gölünde İngiliz zırhlıları”, *Cumhuriyet*, 3).

Harita 2: İtalyan-Yunan Savaşı (1940-1941) (URL 1)

İtalya'nın Yunanistan'ı İşgal Girişimi Sonrasında Almanya ve İngiltere

İtalya Dışişleri Bakanı Ciano, anılarında Yunanistan'a saldırılmasının esasen Mussolini'nin Hitler'e olan öfkesinin bir sonucu olduğunu ifade etmektedir. Çünkü, Hitler'in kendisine haber vermeden Romanya'yı işgal etmesi Mussolini'nin ağına gitmişti (Glenny, 2001, s. 376). Duçe, bu gelişmenin İtalyan kamuoyunu da derinden etkilediğini düşünmekteydi. Ciano, 12 Ekim 1940 tarihli günlüğünde, Mussolini'nin kendisine; "Hitler beni hep oldu bittiye getiriyor. Bu kez ona kendi yöntemiyle yanıt vereceğim. Yunanistan'ı işgal ettiğimi gazetelerden öğrenecek. Denge bu şekilde sağlanmış olacak...Yunanlara karşı savaşmamıza karşı çıkacak herhangi biri olursa İtalyanlıktan istifamı veririm." dediğini aktararak bir anlamda İtalya Başbakanı'nın içinde bulunduğu ruh halini özetlemekteydi (Ciano, 2017, s. 350).

İtalya'nın Yunanistan'a saldırması üzerine, Yunanlılara ilk yardım teklifi İngiltere tarafından yapılmıştır. Yunanistan, aslında 1939 yılından itibaren İngiliz garantörlüğünden faydalanmaktaydı. Nisan 1939'da, İngiltere, Yunanistan'a yönelik olası bir saldırı durumunda İngiliz donanmasının Yunanistan'ın savunmasına katkı sağlayacağını taahhüt etmişti ("İngiltere, Yunanistan'a kat'i teminat verdi", 1939, 11 Nisan, *Cumhuriyet*, 1). Bununla birlikte, İngiltere'nin yardım teklifinin kabul edilmesi durumunda Romanya'da bulunan Alman ordularının harekete geçebileceği endişesine kapılan Yunanistan, kara çıkarması yerine sadece deniz ve hava desteği talep etti. Bu talep üzerine, İngiliz deniz ve hava birliği, Tarente Limanı'ndaki üç savaş kruvazörünü batırarak İtalyan donanmasının felç olmasına neden oldu (Castellan, 1993, s. 461-462).

İngiliz Hava Kuvvetleri'nin İtalyanları hem Libya'da hem de Arnavutluk cephesinde etkisiz hale getirmesi, Mihverin büyük ortağı olan Almanları harekete geçirdi. İtalyan donanması, Akdeniz'de varlık gösteremeyerek maddi ve manevi kontrolü İngiliz donanmasına bıraktığı için Alman prestijine büyük bir darbe indirmişti. Bu gelişmelerin yaşandığı dönemde, Almanya'nın son tebliği ile savaş uçaklarının İtalyanlara yardım etmek için Akdeniz'e geldiği duyuruldu ("Siyasi İcmal", 1941, 12 Ocak, *Cumhuriyet*, 1,5). Akdeniz'deki bu gelişmelerle eş zamanlı olarak, İtalya'da Mussolini'ye karşı protesto yürüyüşleri düzenleniyor ve İtalyan Faşist partisi ile ordu arasındaki anlaşmazlıklar giderek daha belirgin hale geliyordu. Ayrıca, Alman askerlerinin İtalya'nın kuzeyinden trenlerle güneyine geçtikleri haberleri yayılmakta, böylece İtalya'nın kısmen de olsa Alman nüfuzu altına girdiği ifade edilmekteydi ("İtalyada Alman nüfuzu", 1941, 19 Ocak, *Cumhuriyet*, 1,5). Libya'da ağır bir yenilgiye uğrayan ve Yunanlılara karşı mağlup olan İtalyanlar, kısa süre sonra Almanya'dan yardım talep etti. Bu talebi ve gelişmeleri

değerlendirmek amacıyla Mussolini ve Hitler arasında bir görüşme gerçekleşti (Doğrul, Ö.R., 1941, 22 Ocak, “İtalya-Yunanistan harbi bakımından diktatörlerin mülakatı”, *Cumhuriyet*, 3).⁸

Almanya, İtalya'nın yaşadığı mağlubiyet karşısında öncelikle bir İtalyan-Yunan barışı sağlamak için bir çözüm arayışına gitti. Bulunan çözüm ise Arnavutluk'a ait bir kısım toprağın Yunanistan'a verilmesiydi. Ancak mevcut sorunları diplomatik yollarla çözmeye girişiminden sonuç alamayan Almanlar, İtalya'ya yardım etme kararı aldılar (Deko, 2020, s. 52). Bu karar doğrultusunda da 6 Nisan 1941'den itibaren Alman kuvvetleri hem Yunanistan hem de Yugoslav topraklarına taarruza başladı (“Dün sabah Balkanlar'da harp başladı”, 1941, 7 Nisan, *Ulus*, 1). Almanlar, Yunanistan'a verdikleri notada saldırının gerekçesini, “Yunan hükümetinin tarafsızlığını yitirerek açık bir şekilde Almanya'nın düşmanı olan İngiltere lehinde tavır almasına” dayandırmaktaydılar (“Almanya'nın Yunanistan'a verdiği nota”, 1941, 7 Nisan, *Ulus*, 4).

Almanya'nın Yunanistan'a yönelik gerçekleştirdiği taarruzun yanı sıra, İtalyan kuvvetleri de Arnavutluk cephesinden ilerlemeye başladı. İki cephede eşzamanlı mücadele etmek zorunda kalan Yunan kuvvetleri, bu yoğun baskı karşısında daha fazla direnme imkanı bulamadılar. Bu durum, Atina'nın düşmesine yol açtı. Stratejik öneme sahip olan Selanik ve Atina gibi bölgeler Almanlar tarafından kontrol altına alınırken, kalan bölgeler İtalyanlarca işgal edildi. İşgal süreci, İtalya'nın Eylül 1943'te savaştan çekilmesine kadar devam etti (Mengeş, 2018, s. 238).

İtalya'nın Yunanistan'ı İşgal Girişimi Sonrasında Türkiye Cumhuriyeti

Savaş, İtalya'nın Yunanistan'a yönelik başlattığı saldırı sonucunda 1940 yılı sonlarında Türkiye sınırlarına oldukça yaklaşmıştı (Seydi, 2015, s. 549; Goloğlu, 2009, s. 105). Türkiye Cumhuriyeti, bu işgal girişim karşısında ölçülü bir politika izlemiş olsa da, Yunanistan'ın İtalyanların kontrolüne geçme olasılığı, Türk yetkilileri arasında ciddi endişelere neden oldu.

İngiltere, daha saldırı başlamadan Türkiye'yi olaya dahil etme çabalarına girişmişti. 16 Eylül 1940 tarihinde, dışişlerine gelen Büyük Britanya'nın Türkiye Büyükelçisi Sir Hughe Knatchbull-Hugessen, olası bir saldırı durumunda Türkiye'nin Yunanistan'ı destekleme beyanında bulunmasını talep etmişti. Dışişleri Bakanı Saraçoğlu ise; “Türkiye'nin gerçek bir tehlide uğradığında üzerine düşeni yapacağını, Türk-Yunan yardımlaşmasıyla ilgili olarak da gerekenin yapılacağını” ifade etmişti (Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, 1973, s. 28-29). Bununla birlikte, İtalya'nın Yunanistan'a saldırması durumunda Türk-İngiliz-Fransız İttifak Anlaşması'nın 3. maddesinin devreye girmesi gerekmektedir. Çünkü 13 Nisan 1939'da Yunanistan ile Romanya'ya garanti veren İngiltere ve Fransa, bu iki devletin yardımına giderse, Türkiye de savaşa katılacaktı. Gerçekten İngiltere de Türkiye'nin en kısa sürede savaşa katılmasını istiyordu (Armaoğlu, 1991, s. 408).⁹

Yunanistan'ın uğradığı saldırı sonrası Türkiye ile İngiltere arasında yaşanan ilişkiler, Cumhurbaşkanı İnönü'nün 1 Kasım 1940 tarihinde TBMM'yi açış konuşmasında şu şekilde dile getirilmektedir:

“...Bizim harb harici vaziyetimiz, bize karşı aynı iyi niyeti gösteren ve tatbik eden bütün Devletlerle en normal münasebetlere mâni değildir. Kezalik, harb harici vaziyetimiz, bizim topraklarımızın, deniz ve havalarımızın muharibler tarafından birbiri aleyhine kullanılmasına istisnasız olarak mânidir ve biz muharebeye girmedikçe katî ve ciddî olarak mâni kalacaktır.

...Son zamanlarda harb harekâtı bazı yeni vesilelerle dikkate şayan inkişaflar gösterdi. Sükûn ve selâmeti bizim için çok ehemmiyetli olan emniyet sahamızın içinde dostumuz ve komşumuz Yunanistan maalesef bugün harbe sürüklenmiş bulunuyor. Bundan

⁸ 19 Ocak 1941'de Berghof'ta gerçekleşen ve oldukça gizli tutulan görüşme için Mussolini 18 Ocak 1941'de Roma'dan trenle hareket etmişti. Görüşmenin temel konusu Almanya'nın Kuzey Afrika ve Arnavutluk'ta İtalya'ya yardım etmesiydi. Bkz. (DİAD, 541_43948-207596-13; Pike, 2008, s. 147).

⁹ Bu noktada İngilizlerin Türkiye konusunda kendi içinde ihtilafa düştüğü görülmektedir. Çünkü, Churchill ve İngiltere Genelkurmayı Türkiye'nin Yunanistan'a yardım için derhal savaşa girmesini isterken İngiliz Dışişleri ise aksi yönde görüş belirtiyordu. Sonuçta Türkiye'nin kaybedilmesinin İngiltere'nin Ortadoğu'da sonunu getirebileceğini dile getiren Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü ağır basacak, böylece Türkiye'ye yönelik İngiliz baskısı hafifleyecekti. Bkz. (Seydi, 2015, s. 549).

doğan vaziyeti, müttfikimiz İngiltere Hükümetile müştereken tedkik ve mütalea etmekteyiz..." (TBMM ZC, D: 6, C: 14, İ: 1, 01.11.1940, s. 4.).

Saldırı sonrasında İngiltere, Bulgaristan'ın İtalya'nın yanında yer almasını engellemek amacıyla Türkiye ile ortak bir beyanname yayınlama fikrini öne sürdü. Bununla birlikte, Türkiye tarafından Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu aracılığıyla yapılan açıklamada; " *Bulgaristan'a diplomatik yollardan ihtarda bulunulduğu, Yunanistan'a saldırılarına halinde Türkiye'nin de savaşa gireceğinin bildirildiği* " belirtildi. Türk Dışişleri Bakanı ayrıca, " *Türkiye'nin Bulgar ordusunu hareketsiz bırakmakla Yunanistan'a en büyük yardımı yapacağını, böylece Yunanistan'ın Trakya'daki ordusunu Arnavutluk cephesine kaydırabileceğini* " ifade etti (Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, 1973, s. 28). Sonuçta bu uyarı hedefine ulaşmış, Bulgaristan Yunanistan'a herhangi bir saldırı girişiminden uzak tutulmuştu (Armaoğlu, 1991, s. 408).

Türk Basınında İtalya'nın Yunanistan'ı İşgal Girişimi

İtalya'nın Yunanistan'a yönelik başlattığı saldırı, Türk basını tarafından da büyük bir önemle takip edilmiş, özellikle Yunanistan'ın işgale karşı gösterdiği direniş, Türk kamuoyunca olumlu bir şekilde karşılanmıştır (Biber, 2016, s. 288). Gazeteler, Yunan direnişini işgalin başlangıcından itibaren desteklemiş olsalar da, hem Türk Hükümeti hem de basın, ülkenin savaşa girmemesi yönünde bir tutum benimsemiştir. Dönemin önde gelen gazeteleri arasında bulunan Cumhuriyet, Akşam, Tan, Vatan, Tasvir, Son Posta, Tanin, Sabah ve Vakit, Yunanistan'ın İtalya'ya karşı gösterdiği mücadeleyi övmüş ve desteklemişlerdir (Mert, 2007, s. 76).

Örneğin; Cumhuriyet gazetesinin asker kökenli yazarlarından Feridun Dirimtekin tarafından kaleme alınan bir makalede, Yunan ordusunun başarıları şu şekilde dile getirilmektedir:

"...Yunan-İtalyan harbinin ilk safhası, bir İtalyan mağlûbiyetile kapanmıştır. Bu harekât küçük fakat memleketi müdafaa ettiğinden dolayı büyük maneviyata ve enerjiye malik, iyi sevk ve idare edilen bir ordunun, daha kuvvetli, fakat fena kumandanlar tarafından idare edilen ve yüksek ihtirasların aleti olan bir orduya galib gelebileceğini göstermiştir..." (Dirimtekin, F., 1940, 23 Kasım, "Askerî bahisler: İtalya-Yunanistan harbinin ilk safhası İtalyan hezimetile bitti", Cumhuriyet, 3).

Yunan ordusunun Korça zaferi üzerine General Metaksas'ın yayınladığı mesajı sütunlarına taşıyan Ömer Rıza Doğrul da benzer şekilde, verilen mücadeleyi överek Yunanistan'ın başarısının Balkanlar'ın ve Arnavutluk'un geleceği açısından önemine şu şekilde dikkat çekmektedir:

"...Bu sözler, her şerefli ve hür insanın kalbinde derin akisler bırakacak, heyecanlar uyandıracak samimi ve ulvî bir hitabdır. General Metaksas, bu sözlerle Yunan milletinin azmine, cesaret ve inancına tercüman olmakla kalmamış, Yunanistanın bugünkü mücadeleyi göze almakla bütün Balkan davasına nasıl hizmet ettiğini de anlatmıştır ki bu pek sarîh ve münakaşa kabul etmez bir vakiadır.

...General Metaksas, Yunanistanın Arnavudluğu hürriyete kavuşturmak için de mücadele etmekte olduğunu söylemekle, bütün Arnavud milletini halâs harbine iştirak için davet etmektedir. Bu davetin gün geçtikçe genişleyen bir icabetle karşılanacağı şimdiden görülmüyor. Arnavud milleti, İtalyan boyunduruğundan kurtulmağa teşne olduğu için Arnavud kuvvetlerinin Yunan kuvvetleriyle birlikte harekete geçeceği sıranın çok yakın olduğuna inanılabilir..." (Doğrul, Ö.R., 1940, 24 Kasım, "Siyasî icmal: Şerefli gayeler uğrunda", Cumhuriyet, 3).

Türkiye'de ikamet eden Arnavut tebaanın, Yunanistan'da devam eden savaşa katılımı için Arnavutluk Konsolosluğu tarafından yapılan çağrılarında sıkça yer alması da, bir bakıma Yunan direnişine Türk kamuoyunca verilen desteğin bir belirtisi olarak değerlendirilebilir (1940, 15 Kasım, Cumhuriyet, 3).

Nitekim basında yer bulan Yunanistan lehine savaşa katılmak üzere çok sayıda Arnavut vatandaşın hem Türkiye'deki hem de bazı dış devletlerdeki Yunan konsolosluklarına başvurduğu haberleri bu desteğin devamı niteliğindedir (1940, 10 Kasım, Haber Akşam Postası, 4; 1940, 10 Kasım, Tan, 4). Aynı şekilde, Türkiye'deki Yunan vatandaşlarının -savaşa katılmak üzere- vatanlarına gitme

törenlerinin de basın tarafından okuyucuya benzer duygularla aktarıldığı görülmektedir (1940, 17 Kasım, *Vakit*, 1).

Türkiye'nin direnişe sağladığı destek, doğal olarak Yunan kamuoyu tarafından memnuniyetle karşılanmış ve iki ülke arasındaki dostluk ilişkileri, karşılıklı söylemlerle daha da pekişmiştir. Örneğin, Atina'da yayımlanan *Elefteron Vima* gazetesinin 10 Kasım 1940 tarihli başmakalesinde Türkiye'ye ilişkin şu duygular dile getirilmiştir:

“İtalya'ya karşı mücadelesinde, bütün dünya Yunanistan'ın yanındadır. Bilhassa Türkiye bütün mevcudiyetile, bütün ruhile Yunanistan'ın yanındadır. Ankara, Yunan ordusu hareketinin yalnız Yunan istiklalini değil Türkiye'nin de istiklalini müdafaa ettiği telakkisindedir. Asil, samimi ve mert Türk milletinin bütün tarihinin bariz vasfı olan azimkarlıkla Yunan davasını benimsemiş olduğunu Yunan ruhu asla unutmayacaktır.” (1940, 11 Kasım, *Cumhuriyet*, 3).

Yunan direnişine Türkiye'de verilen bu desteğin en önemli nedeni, Almanya ve İtalya'nın saldırgan politikalarının ülke için yarattığı güvenlik tehdidi idi. Bu bakımdan sıkı bir denetim altındaki Türk basınında bu tehdiye karşı yazılar yayımlanmış, hükümetin isteğiyle İngiltere ve Yunanistan'ın başarıları ön plana çıkarılmıştır. Türk Hükümeti ve basının Yunan direnişine verdiği desteğin bir diğer nedeni ise İtalya'nın Birinci Dünya Savaşı'nda Anadolu'da izlediği yayılmacı politikanın oluşturduğu psikolojik atmosferdi (Mert, 2007, s. 76).

Sonuç

Akdeniz'de bir *“Roma İmparatorluğu”* yaratmak isteyen İtalya, bu ideali çerçevesinde önce Habeşistan'ı, ardından da -1920'li yıllardan itibaren nüfuzu altına girmiş olan- Arnavutluk'u işgal etti.

İtalya'nın Arnavutluk'u işgal etmesiyle bölge ülkeleri büyük bir çatışma ortamına sürüklenirken Mihver'in yayılmacı siyaseti, büyük güçlerin de gözlerini bu coğrafyaya çevirmesine neden oldu.

Arnavutluk'u işgal eden ve burada kendi rejimini oluşturan İtalya, 28 Ekim 1940'da Arnavutluk üzerinden Yunanistan'a saldırdı. Ancak bu işgal girişimi sonunda İtalyanlar çok büyük kayıplar vererek hüsrana uğradılar. İtalyan kuvvetlerini Arnavutluk topraklarına geri püskürten Yunan kuvvetleri, Arnavutluk topraklarına girerek nerdeyse ülkenin yarısını ele geçirdi.

Bu çalışma ile İtalya'nın Yunanistan'ı işgal girişimi ve saldırının Türk basınındaki yansımalarının incelenmesi amaçlanmıştır. İşgal girişimi, Türk basınının dikkatle takip ettiği bir konu olmuş, basın, özellikle Yunanistan'ın işgale karşı gösterdiği direnişi desteklemiş ve Yunan ordusunu kahraman ilan etmiştir (Nadi, Y., 1940, 10 Aralık, *“Yunan Zaferinin Kıymeti”*, *Cumhuriyet*, 1). Türk basınının bir anlamda *“ölüm-kalım mücadelesi”* olarak gördüğü Yunan direnişini adeta Türk Kurtuluş Savaşı ile özdeşleştirdiği görülmektedir (Mert, 2007, s. 78).

Yunanistan'ın İtalya'ya karşı direnişine Türk kamuoyunca verilen destek, aynı zamanda Türkiye'deki Arnavut tebaanın ve Yunan vatandaşlarının savaşa katılımına dair haberlerle de somut bir şekilde ifade edilmiştir. Türk basınının bu destekleyici tutumu, Türk-Yunan ilişkilerindeki dostluğu daha da güçlendirmiş ve iki ülke arasında olumlu bir atmosfer yaratmıştır.

Makalede ayrıca, dönemin ulusal güvenlik kaygıları göz önüne alınarak işgal girişiminin bölgesel bağlamdaki etkileri de değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Kaynaklar

1. Arşiv Belgeleri

1.1. Arnavutluk Devlet Arşivi (AQSH)

F. 161 (Mekembësia e Përgjithshme), V. 1940, D. 353.

1.2. T.C. Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi (DİAD)

DİAD, 541_43948-207596-13

DİAD, 541_44138-209265-3.

DİAD, 541_44232-210790-60.

DİAD, 541_44232-210790-66.

DİAD, 541_44232-210790-67.

DİAD, 541_44232-210790-81.

2. TBMM Zabıt Cerideleri

TBMM ZC, D: 6, C: 14, İ: 1, 01.11.1940.

3. Gazeteler

Cumhuriyet

Haber Akşam Postası

Tan

Ulus

Vakit

4. Kitap, Makale ve Bildiri Türünden Eserler

Armaoğlu, F. (1991). 20. yüzyıl siyasi tarihi (1914-1990) (Cilt I). Türkiye İş Bankası Yayınları.

Ataöv, T. (2008). 2. dünya savaşı. İleri Yayınları.

Barlas, D. (2001). Akdeniz'de hasmane dostlar: İki dünya savaşı arasında Türkiye ve İtalya. Doğu Batı, (14), 210-218.

Biber, T. E. (2016). II. dünya savaşı ve Yunanistan Türkleri. *İkinci Dünya Savaşı ve Türk Dünyası*, S.17, (Ed. Nesrin Sarıahmetoğlu ve İlyas Kemaloğlu), Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) Yayınları, 285-298.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi. (1986). Milliyet Yayınları. *Ciano* (C.5, s. 2364).

Castellan, G. (1993). Balkanlar'ın tarihi. çev. Ayşegül Yaraman-Başbuğu. Milliyet Yayınları.

Ciano, G. (2017). Savaş günlükleri 1939-1943. çev. Selçuk Uygur. Kronik Kitap.

Çelikçi, A. S. ve Kakışım, C. (2013). İtalyan faşizmi ve tarihsel gelişimi. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(2), 83-99.

Çetin, S. (2014). İkinci dünya savaşı ve Balkanlar. *XIV. Yüzyıldan Günümüze Balkanlar ve Balkan Tarihi, Genelkurmay Başkanlığı On Dördüncü Askeri Tarih Kongresi Bildirileri-II*, (03-07 Aralık 2012, İstanbul), Genelkurmay Personel Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, 757-796.

Deko, K. (2020). İtalyan İşgalinde Arnavutluk (1939-1943). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü. (1973). Türkiye dış politikasında 50 yıl: İkinci dünya savaşı yılları (1939–1946).

Glenny, M. (2001). Balkanlar 1804-1999: Milliyetçilik-savaş ve büyük güçler. çev. Mehmet Harmancı. Sabah Kitapları.

Goloğlu, M. (2009). Türkiye Cumhuriyeti tarihi-III 1939-1945: Milli Şef dönemi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İkinci Dünya Savaşı Ansiklopedisi. (1979-1980). Görsel Yayınları. *Faşizmin Doğuşu ve Mussolini* (C.1, s. 103).

Jelavich, B. (2009). Balkan tarihi: 20. yüzyıl (Cilt 2). Küre Yayınları.

- Kasalak, K. ve Baş, R. (2015). İtalyan saldırısında Yunanistan'a Türkiye'nin yardımları (1940-1941). *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(22), 123-136.
- Koç, N. (2016). İkinci dünya savaşı öncesi Balkanlar'daki politik gelişmeler ve Türkiye. *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, (22), 39-59.
- Mengeş, Y. (2018). İkinci dünya savaşı dönemi Türk İtalyan ilişkileri. *Libra Yayınları*.
- Mert, Z. (2007). Tan gazetesinde 1940 Yunan-İtalyan savaşı. *Toplumsal Tarih Dergisi*, (168), 74-78.
- Pearson, O. (2005). *Albania in occupation and war*. I. B. Tauris & Co Ltd.
- Pike, D. W. (2008). *Franco and the axis stigma*, palgrave Macmillan. Basingstoke.
- Progonati, E. (2012). *Arnavutluk-Yunanistan İlişkilerinde Bir Azınlık Sorunu Olarak: Çamerya Arnavutlarının Yeri ve Geleceği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Seydi, S. (2015). İnönü dönemi Türk dış politikası (1938–1950). *Türk Dış Politikası-Cumhuriyet Dönemi, C.1*, (Ed. Mustafa Bıyıklı), Gökkuşbu Yayınları, 535-574.
- Snyder, L. L. (1958). *The first book of world war II*.
- Vickers, M. (2001). *The Albanians: A modern history*. I. B. Tauris Publishers.

5. İnternet Kaynakları

- URL 1: Wikimedia, "File:Italian Invasion 1940 in Pindus Epirus", https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Italian_Invasion_1940_in_Pindus_Epirus-es.svg (Erişim Tarihi: 30.12.2022).